

חג הסוכות

לישב בסוכה אחת) איז מגלה אז „תעשה לך“ מיינט ניט אז עס דארף זיין „שלך“; דער „לך“ קומט נאָר „למעוטי גזולה“.

זאָגט אָבער דער אַלטער רבי אין שו"ע¹: „אעפ" שאמרה תורה חג הסוכות תעשה לך משלך כלומר שתהא הסוכה שלך ולא של חבירך אעפ"כ יוצא אדם י"ח בסוכה שאולה דכיון שנכנס לה ברשות הרי היא כשלו (ולא נאמר לך משלך אלא להוציא את הגזולה)“.

זעט מען מפורש, אז אויך ביי סוכה לערנט מען אָפּ פון „לך“ אז עס דארף זיין „שלך“ — און פונדעסטוועגן איז מען יוצא מיט אַ סוכה שאולה, וואָרעם אַ שאולה „הרי היא כשלו“⁸.

דארף מען פאַרשטיין: וויבאַלד אז דער טעם וואָס מ'איז יוצא מיט אַ סוכה שאולה איז (ניט ווייל דער פסוק „כל האזרח גוי“ איז מרבה „שאולה“⁹, נאָר) ווייל „שאולה“ .. הרי היא כשלו“¹⁰ — פאַרוואָס זאָל שאולה ניט זיין כשר אויך

א. די גמרא זאָגט אין סוכה י': „תניא ר' אליעזר אומר כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביו"ט הראשון של חג כלולבו של חבירו דכתיב² ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרims משלכם כך אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו דכתיב³ חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים משלך. וחכמים אומרים אעפ"כ שאמרו אין אדם יוצא י"ח ביו"ט הראשון כלולבו של חבירו אבל יוצא י"ח בסוכתו של חבירו דכתיב⁴ כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת. ורבנן האי לך מאי דרשי ב', מיבעי לי' למעוטי גזולה אבל שאולה כתיב כל האזרח“.

די הלכה איז ווי די חכמים, אז כאַטש מ'איז ניט יוצא — ביו"ט ראשון פון חגה"ס — מיט ד' מינים שאולים „משום דבעינן לכס“⁵, איז אָבער ביי סוכה אַנדערש און מען איז יוצא מיט אַ סוכה שאולה⁶.

ווי מען לערנט בפשטות איז משמע, אז דער טעם פאַרוואָס די חכמים האַלטן אז מ'איז יוצא בסוכה שאולה, איז ווייל דער (לימוד פון) פסוק „כל האזרח בישראל וגו'“ (מלמד שכל ישראל ראויים

(7) אריח סתרליז סיג.

(8) בפשטות מקורו דאדה"ז הוא מלבוש שם סיב, שכנראה מפרש כן בפרשי' שם ד"ה כל האזרח. [ודלא כמו שמפרש המנ"ח (מצוה שכה סק"ט) בפרשי'. וראה שו"ת הריב"ש ששמי'. שעי' אריח סתפ"כ סק"א]. ועפ"י י"ל שבוה מחולקים רש"י ותוס' (ד"ה כל האזרח שם), דלדעת התוס' למדין מכל האזרח שאין צריך לדון דלך משלך, וממילא יוצאין י"ח בסוכת השותפים ובסוכה שאולה. וראה ריב"ש שם — ראה לקמן הערה 15.

(9) ראה כפות תמרims לסוכה לא, א ד"ה ורבנן. ועוד.

(10) ועפ"י מובן מ"ש אדה"ז ההסברה, הרי היא כשלו ולא הביא כלל הלימוד מהכתוב. כל האזרח גוי" — כי אז ה"י סק"ט שהכוונה בהלימוד שאין בסוכה הדין דלך" — שלך.

(1) כז, ב.

(2) אמור כג, מ.

(3) ראה טו, יג.

(4) אמור שם, מב.

(5) רמב"ם הל' לולב פ"ח ה"י. תשו"ע (ואדה"ז)

אריח סתרמיט סיב (סיא). סתרניח סיג.

(6) רמב"ם הל' סוכה פ"ה הכ"ה. תשו"ע שם סתרליז סיב (ולהעיר ממכתבי תורה (להרגצובי) מכתב ב. ואכ"מ).

בסוכה גזולה העומדת בקרקע .. מ"מ לכתחילה אין לישיב בסוכה העומדת בקרקע של חבירו מפני שאינה נקראת שלו ממש והתורה אמרה תעשה לך משלך ואינה דומה לשאלה ממש שהשאלה לו מדעתו והרי היא כשלו ממש. זעט מען דערפון אז מיט א סוכה שאולה איז מען יוצא ניט דערפאר וואס ביי סוכה איז גענוג אויך ווען ס'איז ניט "שלו" ממש, נאר ¹⁴, ווייל שאולה איז טאקע אזוי ווי שלו ממש ¹⁵ — איז הדרא קושיין לדוכתא: פארוואס ווערט שאלה נתמעט פון "לכם" ביי די ד' מינים ?

קען מען זאגן, אז דער אויפטו פון לימוד "כל האזרח גר" איז [ניט אז ביי סוכה איז מספיק אויך ווען ס'איז ניט אינגאנצן "שלך", נאר — פארקערט], אז ענין הסוכה האט אין זיך אזא גדר וואס מצד דעם ווערט שאולה בא סוכה "שלו

ביי לולב מצד דעם זעלבן טעם, וואס "שאולה .. הרי היא כשלו" ?

ב. לכאורה וואלט מען געקענט ענטפערן, אז אין דעם גדר פון "שלו" גופא דא" — איז אן ארט אויף חילוקים (אויף וויפל ס'איז "שלו"). ביי סוכה איז דער פסוק "כל האזרח גר" מגלה אז ס'איז מספיק אויך א קלענערע דרגא אין "לך — משלך" (אין וועלכער אויך שאולה ווערט נכלל, כאטש עס איז ניט שלו ממש) ¹²; משא"כ ביי לולב, וואו ס'איז ניטא אזא לימוד, איז דער פירוש פון "ולקחתם לכם — משלכם" ממש, א פולשטענדיקער אופן "שלכם", וואס איז ממעט לולב השאול.

אבער פון לשון פון אלטן רבין אין א ווייטערדיקן סעיף ¹³ איז משמע, אז שאולה ביי סוכה איז אין דעם גדר פון "שלו ממש", וז"ל: ואע"פ שבדיעבד יוצא

(14) ועפ"י מובן מה שהוצרך לומר (סוכה לא, א) גבי סוכה גזולה, קרקע אינה נגזלת וסוכה שאולה היא" — כי גם בסוכה צריך לדין שלו ואצ"ל דלי זה הוא, לא דוקא (ככפני שם). וכן מדיגש אדה"ז שם ס"ד. הרי הוא כשאל בידו. וכן בסעיף הגיל. מפני שאינה נקראת שלו ממש משמע, דגם זה נק' "שלו" אלא שאיז שלו ממש, וראה אלי רבה סקיד שמשיג על המגא, אבל הכא בקרקע כיון דהוי כשאלה הוי כמו לכם. ולהעיר מכפות תמרים סוכה לא, א.

(15) עפ"י אולי יש ליישב קרשית התוס' ד"ה ההוא (סוכה ט, א) למה צריך קרא דלך למעוטי גזולה, תיפוק לי' משום דהוה לי' מצוה הבאה בעבירה (וראה מנ"ח שם) — כי גם בסוכה צ"ל תעשה לך שיהי שלך (ו"ל שוהי כוונת רש"י שם ד"ה למעוטי), ואיז רק לימוד למעוטי גזולה שגזול הוא פסול בסוכה. וראה שאג"א סצ"ט. ועפ"י כהנ"ל י"ל דתוס' ורש"י לשיטתיהו אולי בדף כו, ב (הגל הערה 8). וכן משמע מתורה מאי טעמא גיטין (נה, א) קרוב לסופו, ובסוכה לא בעינן משלכם. אבל מ' פרשי' סוכה לא, א ד"ה ורבנן, יוצא אדם בסוכה שאינו שלו בשאולה אין לדיק כן, כי כוונתו רק להמציאות.

(11) ועד"ז בכריכ עניינים: קנין הגוף או לפירות (יבמות לז, ב. ושי"ן. ולהעיר מחכמת שלמה (למהרש"ק) לשרע שם ס"י תרלו ס"ג. ועוד), סוגי משכון בנוגע ללא יראה לך (שרע (ואדה"ז) אור"ח ס"י תמא (ובניכ). ס"ז ס"י תגמ סקיד. ועוד), ועוד.

(12) כן משמע קצת מ' אדה"ז שם, ולא נאמר לך משלך אלא להוציא את הגזולה (וכן לאח"ז בסוכה שיש לו שותפות בה עם חבירו כתב, ואין זה נקרא גזל כיון שעל דעת כן כ"ר). ועפ"י י"ל שמאריכות לשון אדה"ז בתחלת הסעיף, כלומר שתאה הסוכה שלך ולא של חבירך" משמע לכאורה שכל הדין ד"לך" הוא לא (החיוב —) שצריך שיהי "שלך", אלא (רק השלילה —) "לא של חבירך"; משא"כ בלולב שצריך שיהי "לכם משלכם" ממש (ראה אבני מלואים סכ"ח סקליג ד"ה אמנם. מקריה סתמ"ח סק"ט. ועוד. ולהעיר משרת חת"ס אור"ח סק"פ בסופו).

אבל מזה שכתב, הרי היא כשלו" ולא כתב דיוצאין י"ה בסוכה שאולה כיון דכתבי כל האזרח (וכירוב) כגיל, ובפרט ממש בסעיף יא, משמע כדלקמן בפנים.

(13) שם ס"יא.

ס'איו מבואר אין חסידות¹⁸ אינעם פירוש הפסוק¹⁹ „בכסה ליום חגנו“, אז די ענינים וואס ברה ויהיכפ זינען זיי בהעלם — „בכסה“, קומען זיי ארויס בגילוי „ליום חגנו“, אין חג הסוכות. עפ"ז וועט מען אויך פארשטיין דעם חילוק (בנוגע „לכם“) צווישן סוכה און לולב (צי מאיז יוצא מיט שאולה) בהקדם הביאור ווי די ענינים זינען „בכסה“ ברה ויהיכפ.

שוין גערעדט אמאל בארוכה²⁰, אז אין תוכן פון ר"ה ויהיכפ זינען דא דריי ענינים זה למעלה מזה: א) די מצוות היום, ברה — מצות תקיעת שופר, וביוהכפ — מצות התענית און מצות התשובה והיודי: ב) דאס וואס זיי זיין נען פון די עשרת ימי תשובה, וואס תשובה איז העכער פון מצוות (און דעריבער קען זי מתקן זיין דאס וואס מ'פארפעלט אין דער עבודה פון קיום המצוות); ג) דער תוכן עצמי פון די טעג, וואס איז העכער אויך פון תשובה: ברה — די בקשת השם און עבודה פון „תמליכוני עליכם“²¹, בקשה און עבודה מכתיב זיין דעם אייבערשטן אלס מלך, וביום הכפורים — דער ענין פון עיצומו של יום הכפורים מכפר, וואס די דרגא פון כפרה איז העכער פון דער כפרה שע"י תשובה.

אין די דריי ענינים ווערן ארויסגע-זאגט די פארשידענע אופני ההתקשרות וההתאחדות פון אידן מיטן אוי-בערשטן:

- 18) סודר רלה, ב. ובכ"מ. וראה גם לקריה נצבים מח, סעי'ב. ר"ה נד, סעי'ג ואילך.
19) תהלים פא, ד.
20) בהבא לקמן ראה לקריש חיד שיחה לר"ה (ע' 1144 ואילך) וליום הכפורים (ע' 1149 ואילך).
21) ר"ה טז, א, לד, ב.

ממש²²; וי"ל ההסבר בפשטות: ווי-באלד ער בארגט עם די סוכה זי זאל זיין פונקט ווי דירתו קבע כל השנה, וואס דאס איז דאך כל גדר סוכת החג (משא"כ בלולב²³ — וכו' ששלך הוא רק תנאי) איז דער בארגן באופן דשלו ממש, אדעתא דהכי השאליו²⁴.

ג. ויש להוסיף ולהמתיק בפנימיות הענינים: פון פסוק „כל האורח גר“ לערנט מען אפ אז „כל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת“ מצד דעם עילוי פון סוכה ווערן אלע אידן נתאחד אין איין מציאות ביז אז „כל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת“ — און מהאי טעמא איז ביי סוכה אויך שאולה „כשלו ממש“:

15) בספר מכתב סופר סי' לח מבאר דכיון דגלי לן רחמנא מכל האורח דסוכה שאולה כשרה, איכ ע"כ לך לאו אכל אדם מישראל פרטי קאי אלא אכללות ישראל קאי לאפוקי משל נכרי והפקר והיינו טעמא יוצא בשאל כיון שיש לו בעלים ישראל לך קרינן ב"י (ועיי' שםטעם זה איז יוצא בסוכה שאולה מעכרים וכו' שותפות עכרים).

ולא זכיתי להבין סברתו — דמה ענין בעלות דכלל ישראל, דציבור — במצוה כסוכה, האם נחדש שצ"ל דיהודי (ע"ד ממושבתיכם תביאו) דוקא ?

ואם נאמר — שמפני שיש בה קדושה אינה חלה בשל עכרים — הרי בפרט בקדושת קרבן (שוהי קדושת סוכה — למ"ד זה (ראה פרשי סוכה ט, א ד"ה על החגיגה. פרשי ביצה ל, ב ד"ה לה וד"ה על החגיגה. שו"ע אדה"ז ר"ס תרלה. וראה אוה"ת סוכות (ע' א'תשה) ושי"ג) — ישנה בארה. ומיעוטא דאור"ה בכיור בקרא — הוא מ'שאל' וכיור, ולא משלשן דבעלות וממוגא („לך" וכיור), ואם מפני שאינו יכול להקדיש מה שאינו שלו — הרי משאלו, ומאי נפקי' מ'שאל' או דעכרים.

16) במנכ"ש מטלית שאולה (ראה שו"ע אדה"ז חאור"ח סי' ס"ז, ח. ובקור"א שם. ושי"ג).

17) משא"כ בטלית שאולה (ראה בהמצויין בהערה הקודמת. וראה בהמצויין במאסף לכל המהנות סקלי המתריצים זה).

זיינען מעורר און פועל אז דער אוי-
בערשטער זאל ווערן א מלך איבער זיי:

די התקשרות פון אידן מיטן אוי-
בערשטן דורך תומ"צ, אדער אפילו
דורך תשובה, איז דוקא נאכדעם²² ווי
מ'נעמט אן דעם אויבערשטן אלס מלך,
וואס דעמאלט איז שייך דער ענין פון
פאלגן דעם מלך, תשובה טאן אויפן ניט-
פאלגן וכו', וואס דאס פארבינדט זיי
מיטן מלך.

איידער אבער דער אויבערשטער
ווערט כביכול א מלך (פארן אויפטאן
דעם „תמליכוני עליכם") — וואס מאכט
אז עס פעלט זיי אויס דעם ענין המלו-
כה וואס צוליב דעם בעטן אידן אז דער
אויבערשטער זאל ווערן א מלך איבער
זיי? איז עס דערפאר וואס זיי זיינען
בעצם איין זאך מיט אלקות, ובמילא
קענען זיי ניט זיין²³ ח"ו אן א מלך.

ד. עפ"י איז אויך פארשטאנדיק וואס
בנוגע מצות זיינען דא חילוקים צווישן
איין אידן און א צווייטן אין דעם אופן
פון זייער קיום, און עדי' (נאר מיט
קלענערע חילוקים) איז בנוגע תשובה;
משא"כ אין דעם ענין פון „תמליכוני
עליכם" זיינען ניטא קיין חילוקים צווישן
אידן (ווי מען זעט עס ביי דער הכתרה
פון א מלך בוי"ד, אז בעת ההכתרה —
וואס קומט דורך דעם ביטול העם —
שטייען א שר גדול און אן איש פשוט
מיטן זעלבן ביטול וכו'; ניט ווי אחרי
ההכתרה און נאכדעם ווי דער מלך איז
גוזר גזירות, וואס דאן זיינען דא
חילוקים צווישן אנשי המדינה אינעם
אופן הקיום פון די גזירות):

איין אופן איז, אז אידן זיינען אזוי ווי,
כביכול, א באזונדער מציאות, נאר זיי
פארבינדן זיך מיט אלקות; וואס אין דעם
אופן דארף דער פארבונד און איחוד זיך
אויפטאן און אויסדריקן דורך און אין
עפעס — דורך קיום המצות, וואס אידן
נעמען אויף זיך דעם עול מלכות שמים
און זיינען מקיים די גזירות המלך.

אין דעם גופא איז דא א טיפערער
אופן — די פנימיות'דיקע התקשרות פון
אידן מיטן אויבערשטן, וואס איז ניט
אפהענגיק אין קיום המצות; און דאס
דריקט זיך אויס אין דער תנועה פון
תשובה, אז אפילו ווען א איד האט פון
זיך, ח"ו, אראפגענומען דעם עול מלכות
שמים און עובר געווען אויפן ציווי ה',
האט ער גרויס פארדרוס און חרטה אויף
דעם און וויל דאס פארייכטן, ער טוט
תשובה.

אבער אויך דער אופן ההתקשרות,
כאטש ס'איז העכער און טיפער פון דעם
פארבונד דורך קיום המצות, האט עס
פארט א שייכות צו קיום המצות: דער
פארדרוס און חרטה אין ענין התשובה
איז דאך אויף דעם וואס ער האט ניט
מקיים געווען די מצוות פון אויבערשטן
און דעריבער איז ער מחליט מכאן
ולהבא צו אויספאלגן די גזירות המלך.
און וויבאלד אז אויך דער פארבונד
דריקט זיך אויס אין (דער החלטה צו)
פאלגן דעם אויבערשטן, הייסט עס דאך,
אז ער איז נאך א מציאות בפ"ע וואס
פאלגט און פארבינדט זיך מיטן אוי-
בערשטן.

דער העכסטער אופן ההתקשרות איז
— ישראל וקוב"ה כולא חד, אידן זיינען
בעצם איינס כביכול מיט קוב"ה. און
דער פארבונד זאגט זיך ארויס אין דער
בקשה פון הקב"ה און דער עבודה פון
„תמליכוני עליכם" — דאס וואס אידן

(22) כמחזיל כשיקבלו מלכותי אגזור עליהם
(גזירות) (מכילתא יתרו כ, ג).

(23) ומטעם זה מבקש הקב"ה „אמרו לפני ..
מלכותי כו' שתמליכוני עליכם", כי הם כולא חד.

איז יעדערער פון זיי פארבונדן מיט איינעם פון די דריי יו"ט פון חודש תשרי: ראש השנה, יום הכפורים און חג הסוכות:

ראש השנה שטייט בגלוי דאס וואס ער איז דער „ראש" פון יאר — ס'איז דער זמן פון הכרת המלך; און ווי דער רס"ג שרייבט ²⁷, אז דער „ענין הראשון" איז „(מצות היום ב)שופר" איז דאס וואס „ממליכין עלינו את הבורא" ²⁸.

ביום הכפורים שטייט בגלוי דאס וואס ס'איז דער יום התשובה, דער יום „קץ (ו)מחילה וסליחה" ²⁹ אויף עובר זיין מצות המלך. נאכמער: אפילו דער ענין פון „עיצומו של יום" ³⁰, וואס דריקט אויס די התקשרות עצמית צווישן אידן מיטן אויבערשטן וועלכע איז העכער פון דער התקשרות דורך תשובה — איז אלץ איז דעם ענין פון „מכפר" ³⁰, וכשמו: יום הכפורים.

חג הסוכות איז דער זמן ווען אידן זיינען בגלוי אריינגעטאן אין קיום המצוות: סוכה, נטילת ד' מינים כו' ³¹ — מען איז „עסוקין במצות" (פון באלד נאך יום הכפורים) ³², וכשמו: חג הסוכות.

ו. וויבאלד אז אלע ענינים וואס זיינען (בראש השנה און יו"ט) „בכסה" קומען אראפ בגילוי ליום חגנו בחג הסוכות, איז מובן, אז כאטש חגה"ס איז ענינו התעסקות אין מצות, ווערן אבער

קיום המצות, וויבאלד זייער איכות ההתקשרות איז באופן אז אידן, ווי זיי פילן זיך אלס באזונדער זאך, פארבינדן זיך מיטן אויבערשטן, דערפאר איז דער קיום המצות און קב"ע ביי יעדן איינעם לויט זיין באזונדער אופן ומדריגה אלס א מציאות בפ"ע.

אין עבודת התשובה, וואס קומט מצד א טיפערן פארבונדן וועלכער ווערט ניט אויפגעטאן דורך קיום המצוות בפועל, איז אין דעם ניטא אזא אונטערשייד צווישן איין אידן און א צווייטן (ווי מען זעט אז דאס קען אויפגעטאן ווערן בלויז דורך א הרהור תשובה ²⁴, ובשעתא חדא וברגעא חדא ²⁵). אעפ"כ זיינען אויך אין דעם פאראן חילוקים, ווארום סו"ס איז עס דאך תשובה אויף (ולפי ערך די) עונות, אדער תשובה לשרשו ומקור שלו — וואס אין דעם אלעם איז איינער ניט גלייך צום אנדערן.

אין „תמליכוני עליכם" — וויבאלד אז דאס נעמט זיך דערפון וואס אידן זיינען בעצם כולא חד מיט קוב"ה, איז כשם ווי ס'איז ניט שייך צו פאנאנדערטיילן צווישן אידן מיטן אויבערשטן, אזוי קען מען ניט מחלק זיין צווישן איין אידן מיטן צווייטן אינעם אופן הקישור והאי-חוד; אין דעם זיינען אלע אידן ווי איין עצם ²⁶, וואו עס איז ניטא קיין התחל-קות.

ה. אעפ"כ אז בפרטיות געפינט מען אלע דריי ענינים סיי ביי ר"ה און סיי ביי יוה"כפ כנ"ל — בכללות אבער, ובגלוי,

(27) הובא באבודרהם „טעמי התקיעות".

(28) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1354 ואילך. בשיחה לר"ה שם. ועוד.

(29) בנוסח תפלת נעילה. רמב"ם הל' תשובה פ"ב, ה"ז.

(30) רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג-ד.

(31) וראה ויקר' פ"ל, ב: שבע מצות שבחג ואלו הן כו'.

(32) ראה ויקר' שם, ז.

(24) ראה קדושין מט, ב.

(25) זח"א קט, סע"א.

(26) ראה ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד: הוה מקטע קופד ומחת סכינא לידיו תחזור ותמחי לידיו. וראה תניא פ"ב. סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל. קונטרס אהבת ישראל.

דערנאך — נאך דער מצוה פון גטילת ד' מינים³⁶ — איז דער פסוק ממשיך „ושמחתם לפני ה' שבעת ימים" — די מצות שמחה פון חגה"ס³⁷

וע"פ הג"ל (סעיף ה') איז פאָר-שטאַנדיק, אַז די עצמות'דיקע אחדות פון אידן מיטן אויבערשטן אין דעם אופן פון „כולא חד" (וואָס דריקט זיך אויס אין „תמליכוני עליכם" פון ר"ה) קומט לידי גילוי אין דעם ענין עצמי פון סוכה; דער פאַרבונד דורך תשובה (וואָס דאָס איז עיקר ענינו של יום הכפורים) ווערט אַרויסגעזאָגט באופן גלוי אין מצות לולב; און דער פאַרבונד צווישן אידן מיטן אויבערשטן דורך קיום המצות ווערט נתגלה אין דער מצות השמחה פון סוכות.

כמצות סוכה שהרי כשיים השכח חל להיות תוך ימי החג נוטלין רק ששה (שם מב, ב רמב"ם הלכות לולב פ"ז הי"ג ואל"ך). ואופן קיומה — שנוטלין אותה רק פעם אחת ביום.*

וכן בהתחלת החיוב: מצות סוכה מתחילה (קיומה בפועל) תיכף בלילה ראשון, ולולב זמנו של הקיום בבקר משתנה החמה (ולהעיר שלפ"ש סוכה לג, סע"א ד"ה לולב. שם ע"ב ד"ה ה"ג — זמן המצוה הוא תיכף משקידש החג).

וראה בהג"ל (יובהמבאר בפנים) לקו"ש חכ"ב ע' 127, 128 ואל"ך.

(36) ראה ירושלמי סוכה פ"ג ה"א. וברמב"ם שם ה"ג יג הביא הכתוב „ושמחתם גוי" לענין גטילת לולב כל שבעה במקדש. וראה פרש"י סוכה מג, ב ד"ה ולולב. ויק"ר פ"ל, ב וביפ"ת ופי' מהר"ו שם. וראה לקמן הערה 43.

(37) ובפ"ר ראה טז, יד: ושמחת בחגך.

אין זיי אויסגעדריקט באופן גלוי די אלע דריי ענינים הג"ל — אויך שבר"ה ויוהכ"פ:

כשם ווי בר"ה (ויוהכ"פ) איז דאָ ענינו העצמי פון טאָג און דער ענין התשובה, ווי מרומז אין לשון חז"ל³⁸ „עשרה ימים שבין ר"ה ויוהכ"פ", ד.ה. ר"ה ויוהכ"פ זיינען אַ טייל פון עשיית, וביחד עם זה זיינען זיי (מצ"ע) העכער פאַר דעם ענין התשובה וואָס אין די עשרה ימים און דערנאך איז דאָ דער דריטער ענין — מצוות היום:

עד"ז געפינט מען אין פסוק בנוגע סוכות: דער פסוק³⁹ איז מתאר דעם חג — „בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה'", „חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים"⁴⁰, און אַזוי אויך ביי דער מצוה פון ישיבה בסוכה שטייט⁴¹ — „בסוכות תשבו שבעת ימים" (ניט אַנדייטנדיק אַז דאָס זיינען ימים מיוחדים מצ"ע —) און פון דעם פאַרשטייט מען, אַז דער ענין העצמי פון סוכות איז מצות סוכה.

בנוגע צו לקיחת ד' מינים איז דער דין² „ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר גוי" — אַז אין דעם יום הראשון פון יו"ט סוכות זאָל מען מקיים זיין די מצוה פון גטילת ד' מינים — וואָס פון דעם איז מוכח אַז מצות ד' מינים איז ניט עצם ענינו פון יום הראשון של סוכות³⁵, דעם יו"ט.

(33) ר"ה יח, א.

(34) אמור כג, לד.

(35) וכיָה גַם פּרטי זמן המצוה: מצות ישיבת סוכה היא כל שבעת הימים, ואופנה, תשבו כעין תדורוֹ אוכל ושותה ושון וטייל ודר בסוכה כל ז' הימים בין ביום בין בלילה (סוכה כח, ב. טושי"ע סי' תרלט סי' א' וסי' ואד"ז סי' ד). משא"כ חייב לולב הוא רק ביום הראשון. וגם במקדש שנוטלין כל שבעה (ראה ר"ה ל, א. סוכה מא, א), אייז קבוע בכל שנה

(*) וגם „אנשי ירושלים" שלולבם בידם כו' (סוכה מא, ב) ובפרש"י שם „נטילתה ולקחתה מצוה היא" (ועד"ז בטושי"ע (ואד"ז) אויך ר"ס צו ור"ס תרנב. וראה רמב"ם ה"ל תפלה פ"ה ה"ה) — הרי"ז רק „מצוה מן המובחר", „ומשטל עברה כבר עיקר מצוה" (תוד"ה עובר בסופה — סוכה לט, א). ולהעיר מצפ"נ הפלאה בהשמות (נד, ג). השלמה (ג, ד). מכתבי תורה מכתב קנד. ועוד.

ז. די הסברה בזה:

ווי גערעדט פריער, אז אין דעם ענין פון „תמליכוני עליכם“ איז נישט קיין חילוקים צווישן איין אידן מיט א צווייטן — און דער ענין קומט בסוכות לידי גילוי אין דער מצוה פון סוכה, היות אז „כל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת“ — אלע אידן, אן קיינע חילוקים, זיינען מתאים צו לישב — תדורו צוזאמען אין איין און דער זעלבער סוכה.

בנוגע לולב שטייט אין מדרש³⁸ אויפן פסוק „ולקחתם לכם ביום הראשון“ — „במי הכתוב מדבר בישראל ובעכו"ם שהקב"ה דן אותן ביום הכפורים כו' ואין אנו יודעין מי ה' מנצח כו' אמר הקב"ה טלו לולביכם בידכם שידעו הכל שאתם זכותם בדין“ — ד.ה. אז די כפרה פון יום הכפורים ווערט ניכר ונתגלה בסוכות אין דער מצוה פון נטילת ד' מינים.

און די מצוה פון שמחת החג וואס איז אן ענין פון שמחה של מצוה, דאס איז דער גילוי פון דער התקשרות פון אידן צום אויבערשטן דורך קיום המצות, וואס רופט ארויס די תנועה פון שמחה ביי אידן — זיי פרייען זיך מיט מצוות ה'.

ח. ע"פ האמור לעיל וועט זיין פאָר-שטאַנדיק דער חילוק אין דעם דין הנ"ל צווישן סוכה און לולב:

וויבאלד אז סוכה איז דער „גילוי“ פון „תמליכוני עליכם“, וואס אידן זיינען איין זאך מיטן אויבערשטן, איז מובן, כנ"ל, אז אין דעם איז נישט שייך קיין חילוקים צווישן איין אידן מיט א צווייטן: ד.ה. דאס וואס „כל ישראל

ראויים לישב בסוכה אחת“ מיינט, אז מצד דעם עילוי פון סוכה שטייען אידן אין א התאחדות עצמית, וואס איז נישט ווי צוויי וואס פאראייניקן זיך, נאר ווי אלע אידן זיינען מלכתחילה „כולא חד“, איין עצם —

דערפאר איז דער דין אין דעם, אז א סוכה שאולה „הרי היא כשלו“, און נאכמער ס'איז „כשלו ממנו“ — ווארום וויבאלד אז א סוכה איז מאחד אלע אידן אין איין מציאות, קען מען נישט אפטיילן איין אידן פונעם צווייטן און זאגן אז די סוכה איז נישט „שלו“ נאר דעם צווייטנס — נאר ס'איז זיינע ווי יענעמס.

[משא"כ בשעת איינער גולט א סוכה ביים צווייטן, איז ער דערמיט גופא מנגד און סותר די אחדות פון סוכה — מיט דעם וואס ער נעמט עס צו ביים צווייטן, שאפט ער א פירוד אין דער אחדות פון סוכה צווישן אים און דעם נגזל³⁹ — קען עס שוין נישט הייסן „שלו“].

ט. דאס איז אבער נאָר ביי סוכה. משא"כ די ד' מינים, כאַטש אז אויך זיי דריקן אויס די התאחדות פון אידן — מ'איז מאגד אלע פיר סוגים פון אידן צוזאמען (כידוע) — איז דאָך אַבער די התאחדות אין אן אופן אז זיי אלע בלייבן באַזונדערע סוגים אויך נאָכדעם ווי מ'איז זיי אלע מאגד אינאיינעם:

(39) עפ"י יש לבאר מה שגזול הוא פסול גם בדפנות אף ששאר הפסולים הוא רק בסכך (ראה כפות תמרים לא, א ד"ה מחלוקת. פמ"ג (משב"ז) שם סק"ד. מנח"ש. וראה פתחי תשובה (ווילנא תרנ"ה) ס"י תרל. לקח טוב כלל יב בסופו) — כי גזול הוא היפך (דתדורו — דירת קבע, וגם היפך דכללות תוכן הסוכה).

(40) ויקיר פ"ל, יב. וראה לקר"ש ח"ד שיחה לחגה"ס.

און מחבר אלע ד' מינים צוזאמען⁴². דערנאך קומט דער דריטער ענין פון חג הסוכות, מצות שמחה, וואס דריקט אויס די התקשרות צום אויבערשטן דורך מצות: און דערפאר זיינען דא אין דעם חילוקים ממש צווישן די סוגים פון אידן — „חסידים“ און „כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע“⁴⁴.

(משיחת יום ב' דחגה"ס תשכ"ד)

(42) נוסף על שבכא"א מהם נרמז ענין האחדות (סידור רסד, ד ואילך. המשך וככה תרל"ז פס"ז).

(43) משנה סוכה נא, א. רמב"ם הלכות לולב פ"ח ה"ד. וראה לקו"ש ח"י"ז ע' 270 ואילך וש"נ שלדעת הרמב"ם ה"ש שמחה יתירה" שבמקדש (שם ה"ב) היא הוספה בשמחת החג עצמו.

(44) וכיון שעיקר תוכן מצות החג היא מצות סוכה (כנ"ל בפנים ובהערה 35) — י"ל שגם בסוכה ישנם כל ג' ענינים הנ"ל: א) המצוה דישיבה בסוכה; ב) זה שסבך הסוכה נעשה מענן הקטורת; דיוה"כ (עטרת ראש שער יוה"כ לו, סע"א ואילך. אה"ת סוכות ע' א'תשכב ואילך. וככה שם פס"ד. ועוד); ג) הענין דכל ישראל ראוים לישב בסוכה אחת, גילוי בחי' תמליכוני כנ"ל. ולהעיר דסבך בגימט' מאה כנגד מאה קולות שתוקעין ברי"ה (פע"ח) שער חג הסוכות בסופו. מ"ח מסכת ימי מצוה וסוכה פ"ג, א. וככה שם ס"פ צג. וראה תורת לוי' צ ע' שג).

(*) ע"ד המבואר בלקו"ש ח"ד ע' 1146 ואילך. שכל ג' ענינים דרי"ה הם במצות היום דתק"ש, אלא שענין התשובה באה ברמז בתק"ש וענין התמליכוני הוא למעלה לגמרי ממצות שופר.

וויבאלד די מצוה פון ד' מינים איז מגלה די כפרה פון יום הכפורים — איז כשם ווי אינעם ענין הכפרה זיינען דא חילוקים צווישן איין אידן מיטן צווייטן (ווייל כאטש די נקודה עיקרית פון כפרה ותשובה איז העכער פון התחלקות ווערט אבער די כפרה בפועל אויפגע-טאן ביי יעדערן כפי ענינו). ע"ז איז די אחדות פון די ד' מינים אין אן אופן אז יעדערער בלייבט אין זיין סוג.

און דעריבער קען מען ביי די ד' מינים ניט זאגן אז די מינים שאולים זיינען „כשלו" — ווייל אין דעם בלייבט ער א באזונדער מציאות פון דעם צווייטן,

עפ"י איז מובן וואס ביי סוכה שטייט „לך" (בלשון יחיד), משא"כ בד' מינים לערנט מען אפ דעם דין „שלכם" פון „ולקחתם לכם" (ל' רבים): בא סוכה זיינען אלע אידן ווי איין מציאות, „כגוף אחד" — און צו איין גוף רעדט מען בל' יחיד; משא"כ בנוגע לד' מינים, וואס יעדער איינער פארבלייבט א באזונדער מציאות (מ'איז זיי נאך מאגד צוזאמען), זיינען זיי א רבים — „לכם".

אעפ"כ איז אין דעם (ד' מינים) פארט דא דער ענין האחדות — מ'איז מאגד

(41) טעמי המצות להאריז"ל פ' קדושים, הובא ונתבאר במצות אהבת ישראל שם.

חגה"ס ב

און נטילת ד' מינים איז פארבונדן מיט שמחה ווי עס שטייט „ולקחתם לכם גו' ושמחתם גו'“, דעריבער וועט מען דורך דעם זוכה זיין צו שמחה לעתיד בביאת המשיח.

דערמיט איז ער אויך מבאר דעם דיוק הלשון „לשמו של משיח“, ווייל דער ענין השמחה בביאת המשיח איז מרומז אין שמו של משיח — „שמו מנחם“¹² שהוא ינחמנו וישמחנו כמ"ש¹³ שמחנו כימות עניתנו“.

דארף מען פארשטיין — די הדגשת חז"ל ראשון: ויבאלד אז די שייכות פון סוכות מיט ביהמ"ק איז מצד הפסוק „ויהי בשלם סוכו“ וואס שטייט אויפן ביהמ"ק, האט דאך געדארפט אויס-קומען אז די מצוה דורך וועלכער מ'איז זוכה צו בנין ביהמ"ק זאל זיין די מצוה בסוכות תשבו (און במילא — אלע) שבעת ימים, דער ענין פון סוכה גופא, און ניט די מצוה פון „שביתת הרגל דחג“, וואס איז א מצוה נוספת ב„סוכו“ (און נאך — ברגל, ביום הראשון)?

ועד"ז אויך בנוגע צו שמו של משיח: פארוואס איז די מצוה דורך וועלכער מ'איז זוכה לשמו של משיח, שישמחנו — „ולקחתם לכם ביום הראשון“¹⁴, וואס איז בלויז פארבונדן מיט שמחה, און ניט

א. אין דער פרשה וואו עס ווערט אנגעזאגט וועגן חג הסוכות¹ שטייט צוויי מאל „ביום הראשון“: „ביום² הראשון מקרא קודש כל מלאכת עבודה לא תעשו“³, „ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר גו'“⁴. זאגט אויף דעם די גמרא⁵ אז בשכר פון די צוויי „ראשון“ — „שביתת הרגל דחג“⁶ (ביום הראשון מקרא קודש⁷), און „נטילת לולב“ (ולקחתם לכם ביום הראשון) — איז מען זוכה „לבנין בית המקדש ולשמו של משיח“, וואס ווערן אנגערופן „ראשון“ (כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדש-גו'⁸, „ראשון לציון הנה הנם“⁹).

איז מבאר אין דעם דער מהרש"א: דער ייט סוכות איז מטעם „כי בסוכות הושבתי את בני בהוציא אותם מארץ מצרים“¹⁰, און דורך דער שביתה בסוכות וועט מען זוכה זיין צו ביהמ"ק וואס אויף אים שטייט „ויהי בשלם סוכו“¹¹:

(1) אמור כג.

(2) שם לה.

(3) ולאח"ז (שם לט) ביום הראשון שבתון. וראה

הערה 7.

(4) שם, מ.

(5) פסחים ה, א. ביאור הגמרא ע"ד הקבלה (והשינוי לביר פסיג, ח ולויקיר ספ"ל ועוד) ראה לקוטי לוי"צ (אגרות) ע' קג ואילך.

(6) פרשי שם.

(7) ראה בפרשי שם ד"ה אלא, ומקרא קודש דסוכות. ילקוט בא רמז רא. ולהעיר מלקוטי לוי"צ שם (ס"ע קג) „וביום הראשון שבתון דסוכות“. וראה תודיה כדתנא שם. ח"י הר"ן שם.

(8) ירמיה יו, יב.

(9) ישעי' מא, כז.

(10) אמור שם, מג. ונאמר זה כטעם על „בסוכות תשבו שבעת ימים גו'“ (שם, מב).

(11) תהלים עו, ג. ראה תרגום עה"פ. מדרש תהלים שם.

(12) סנהדרין צח, ב. ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד.

איכ"ר פ"א נא. זח"ג קעג, רע"ב.

(13) תהלים צ, טו. וראה מדרש תהלים ופרשי

שם.

(14) ובביר (שם) ובויקיר (שם) מפרש שלכולם זוכים בזכות „ולקחתם לכם ביום הראשון“. ולהעיר דשם נאמר ואביא לכם ראשון זה מלך המשיח ואינו מפרט „שמו של משיח“. (וראה לקוטי לוי"צ שם).